

Література:

1. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 06.04.2004 р. № 1667-IV // ВВР України. – Режим доступу : www.rada.kiev.ua.

2. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 10.07.2010 р. № 2487-VI // ВВР України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2487-17>.

3. Виборчий список кандидатів у депутати Харківської міської ради V скликання, зареєстрованих Харківською міською територіальною виборчою комісією по виборах депутатів Харківської міської ради V скликання та Харківського міського голови // Слобода. – 2006. – 17 лютого.

4. *Мірошник О.* Твій місцевий депутат. Харківська область. Моніторинг, дослідження, методичні рекомендації / О. Мірошник, О. Конотопцев, А. Онупрієнко ; Фонд місцевої демократії. – Х. : Фінарт, 2012. – 116 с.

5. *Ротар Н. Ю.* Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду : [монографія] / Н. Ю. Ротар. – Чернівці : Рута, 2007. – 472 с.

6. Харківська міська виборча комісія Харківської області. – Режим доступу : <http://www.city.kharkov.ua/uk/article/harkivska-miska-viborcha-komisiya-harkivskoyi-oblasti-96.html>.

Надійшла до редколегії 03.04.2012 р.

УДК 352.07

І. І. ВИШЛОВА-ПИЛЄВА

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Запропоновано підходи до визначення ефективності, запропоновано класифікацію ефективності в місцевому самоврядуванні та окреслено їх сутність.

Ключові слова: місцеве самоврядування; ефективність; економічна ефективність; соціальна ефективність; організаційна ефективність.

The analysis approaches to determine the effectiveness. A classification of efficiency in local government is proposed. It is outlined its essence.

Key words: local government efficiency, economic efficiency, social efficiency, organizational effectiveness.

Ефективність управління є складною і суперечливою категорією. Вона стосується усіх сфер суспільного життя, зокрема, і місцевого самоврядування.

Проблема підвищення ефективності місцевого самоврядування набуває на сучасному етапі особливого значення. Зміни, що відбуваються в економічному і соціальному житті України, потребують відповідних перетворень у методах і механізмах організації місцевого самоврядування.

Розвиток країни прямо залежить від інтенсивності розвитку муніципальних утворень і суб'єктів господарювання, що знаходяться на їх території. Створення ефективної системи місцевого самоврядування є однією з головних передумов успішного формування принципово нової моделі публічної влади.

Від ступеня ефективності управління як діяльності, що здійснюється людьми, стосовно людей та виключно в інтересах людей, безпосередньо залежить добробут людини, ефективність місцевого самоврядування та навіть суспільної системи [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питань ефективності управління, державного управління та місцевого самоврядування дав змогу зробити висновок про існування різноманітних підходів до розуміння категорії “ефективність” в галузі місцевого самоврядування. Це пов'язано із його специфікою, масштабністю та унікальністю об'єкта, яким є суспільство (грумада).

Достатньо розробленим є питання ефективності державного управління. Значний внесок в обґрунтування поняття “ефективність державного управління” зробили В. Авер'янов, А. Мельник, Н. Нижник, О. Оболенський, В. Цветков та ін. Питання оцінки ефективності державного управління на різних рівнях влади також вже досліджували Р. Білик, А. Гошко, Г. Одінцова, Т. Проценко.

Вивчення проблеми ефективності місцевого самоврядування все більше набуває поширення. Питаннями підвищення ефективності місцевого самоврядування та його оцінки як публічної організації займалися В. Бабаєв, С. Газарян, О. Горбунова, В. Дзюндзюк, В. Кампо, В. Кулешов, В. Лаврик, Л. Лисенко, М. Лесечко, Ю. Наєнко, В. Мамонова, В. Петренко, Л. Погребняк, О. Прокопенко, Р. Рудницька, А. Чемерис, Ю. Шаров.

Серед праць зарубіжних дослідників науковий і практичний інтерес становлять роботи Г. Атаманчука, Т. Бернарда, Е. Ведунга, Г. Бухгарта, К. Вайс, П. Жевар, Г. Емерсона, Д. Епштейна, Д. Зеркіна, В. Ігнатова, Й. Кхола, Р. Лайкерта, Б. Мільнера, Г. Райта, Ф. Тейлора, Г. Саймона та ін.

Але, незважаючи на очевидність та актуальність теми, вона потребує подальшого вивчення, що пов'язано з низкою причин. З одного боку, це зумовлено існуванням різних базових підходів до визначення ефективності, що ускладнює розуміння суті цієї категорії. З іншого – у застосуванні ефективності до місцевого самоврядування варто розглядати не тільки суто її економічну складову, визначальним має бути соціальна сутність ефективності. Серед науковців поки що відсутня однастайна думка щодо можливості оцінки соціальної ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. Однак на сьогодні інтерес до цього питання у вітчизняній науці зростає.

В аспекті практичного вивчення та вирішення проблеми ефективності місцевого самоврядування можна відзначити випадки розробки відповідних місцевих програм. Харківською міською радою розроблено програму підвищення ефективності місцевого самоврядування на основі інтелектуального потенціалу Харкова.

Основними завданнями програми є такі упровадження інституційних, організаційних і нормативно-правових засад забезпечення самодостатності територіальної громади міста; реалізація системи раціонального використання матеріальних та фінансово-економічних ресурсів територіальної громади для розвитку міста; упровадження моделі інноваційного розвитку міста та інноваційної стратегії місцевого самоврядування; оптимізація управління системою життєзабезпечення і розвитку міста на основі методів системного аналізу та сучасних інформаційних технологій; формування і реалізація ефективної кадрової політики системи місцевого самоврядування, включаючи систему підготовки і перепідготовки кадрів для муніципального управління, підвищення їх соціальної і правової захищеності; організація інформаційного і наукового супроводу процесу реалізації програми.

Усі ці завдання в комплексі ще раз обґрунтовують складність, багатоаспектність категорії “ефективність діяльності органів місцевого самоврядування”.

Метою статті є огляд підходів до поняття ефективності та визначення видів ефективності органів місцевого самоврядування.

Часто ефективність органів місцевого самоврядування пов’язують із якістю послуг, які ними надаються: основною метою щодо населення має бути надання якісних послуг з оптимальними витратами при прозорій діяльності та чіткій відповідальності. Але це є лише одним з аспектів ефективності діяльності органів місцевого самоврядування.

Поширеним є застосування поняття ефективності місцевого самоврядування в сенсі результативності, оптимальності, успішності діяльності, прийняття управлінських рішень, тобто відбувається підміна одного поняття іншим, вкладання іншого невірною смислу. Потребує додаткового вивчення співвідношення “ефективності” та “результативності” місцевого самоврядування.

Найбільш поширеним трактуванням поняття ефективності є результат, зіставлений із затратами на його досягнення, які включають не лише прямі витрати на систему управління, а й витрати на реалізацію управлінських рішень. Проте ці міркування не дають змоги кількісно визначити соціальні наслідки як результат досягнення мети управління [3].

За результатами вивчення досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців можна виділити такі види ефективності діяльності органів місцевого самоврядування:

1. Економічна ефективність.
2. Соціальна ефективність.
3. Ефективність організації і функціонування суб’єктів управління (організаційна ефективність).
4. Ефективність взаємодії з громадою (політична ефективність).
5. Ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади.

Найбільшого розповсюдження набуло поняття “економічна ефективність”, яка може бути зведена до фінансових показників. Так само проблема ефективності роботи органів управління в багатьох випадках зводиться до ефективності праці службовців апарату, зміни їх чисельності, якості, витрат часу, а метою науки

управління вважають досягнення економічної і технічної ефективності за допомогою наукового спостереження і аналізу [5].

Економічна ефективність визначається співвідношенням між кількістю витрачених ресурсів та одержаними результатами. Однак небезпека економічного підходу полягає у тому, що він передбачає дотримання математичної точності, але здебільшого важко визначити результат управління і оцінити зумовлений ним ефект [1]. Окрім цього, результат може бути досягнутий внаслідок надто високих і невиправданих витрат, що призведе до негативних тенденцій. За такого вирішення проблеми поза увагою залишається найважливіша складова управлінської ефективності – соціальна.

Соціальна ефективність – відповідність результатів діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства (громади), інтересам окремої людини. Соціальна ефективність є категорією, яка відображає якісні показники розвитку.

Зростання соціальної ефективності є кінцевою метою діяльності органів місцевого самоврядування. З огляду на це економічну ефективність відносно соціальної можна вважати проміжною. Саме рівень економічної ефективності є матеріальною і фінансовою базою для розв'язання соціальних проблем. Об'єктивна оцінка соціальної ефективності наражується на істотні труднощі, пов'язані з відсутністю науково обгрунтованої і загально визнаної методики визначення її рівня. Таке явище зумовлене не лише браком уваги відповідних галузей науки до розв'язання цієї вкрай актуальної проблеми, але й надзвичайною складністю самих соціальних процесів.

Органи місцевого самоврядування є організаціями, які мають свою структуру, цілі, завдання та функції. Від компетентності, професійності службовців, правильності їх підбору залежить загальна ефективність та результативність роботи органу місцевого самоврядування.

Організаційна ефективність – організаційна здатність органу місцевого самоврядування виконувати повноваження, надавати послуги і досягати визначених цілей із найвигіднішим співвідношенням результатів і витрат [6].

Розвиток теорії та практики науки державного управління зокрема спрямований на пошук способів підвищення ефективності функціонування органів місцевого самоврядування як організацій. Різні школи менеджменту зосереджувалися на формулюванні засобів, методів підвищення ефективності та критеріїв ефективності організації, починаючи з класичної школи, яка серед принципів ефективного управління визначала домінування раціонального розподілу праці, ієрархію, єдиновладдя, централізм (Ф. Тейлор, М. Вебер, А. Файоль та ін.).

Гуманістична школа вбачала підвищення ефективності в поліпшенні умов для реалізації працівниками своїх здібностей та можливостей, яка розглядає індивідуальну ефективність керівника та персоналу через практичні навички, особисті якості і високу кваліфікацію.

Дослідження А. Чандлера, І. Ансоффа, Р. Майлса у сфері організаційного розвитку вказали на те, що ефективність організації великою мірою залежить від її структури. Вагомим є такий чинник ефективності, як стимулювання. Останніми роками чи не найважливішим чинником підвищення ефективності діяльності органів

місцевого самоврядування вважають інформаційні технології. Отже, проблема підвищення організаційної ефективності діяльності органів місцевого самоврядування є також актуальною і складною [6].

Поширеним залишається підхід, який характеризує ефективність управління в політичному ракурсі і передбачає ступінь узгодженості конкретних політичних рішень, інтересів, поширення демократії та законності [1]. Виконання законів України щодо забезпечення прозорості та звітності органів місцевого самоврядування, посадових осіб, залучення мешканців до прийняття управлінських рішень, формування політичної культури населення є основними факторами впливу на забезпечення політичної ефективності органів місцевого самоврядування.

Ефективність взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади. Побудова дієвої системи місцевого самоврядування для забезпечення ефективності всієї системи публічного управління в Україні вимагає зваженого та відповідального, фахового підходу до вивчення питання ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування з органами виконавчої влади.

Протягом тривалого часу залишається нагальною проблема визначення оптимальної для України моделі розподілу сфер компетенції та повноважень між представництвом державної влади в особі місцевих адміністрацій та органами місцевого самоврядування.

Питання ефективності взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади має здебільшого правовий характер і характеризується законодавчо встановленими механізмами взаємодії суб'єктів управління [2].

Підсумовуючи викладене, слід наголосити на деяких моментах щодо забезпечення ефективності діяльності місцевого самоврядування.

Механізм функціонування місцевого самоврядування становить сукупність поставлених цілей, критеріїв, що характеризують ступінь їх досягнення, принципів, функцій, повноважень, норм, що регламентують роботу системи та її елементів, форм і методів впливу на суспільно-політичні й соціально-економічні процеси з метою забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина. Сьогодні проблему підвищення ефективності діяльності органів місцевого самоврядування не можна успішно розв'язати тільки шляхом здійснення окремих заходів. Системні й організаційні інновації повинні мати комплексний характер і бути спрямованими на вдосконалення функціонування місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства й підсистеми публічної влади, й окремо органів та їх структурних підрозділів. А це, у свою чергу, потребує попереднього аналізу таких змін, у тому числі й щодо їх впливу на підвищення чи зниження ефективності [4].

Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування є складним, багатограним поняттям, яке спирається на знання в галузі економіки, менеджменту, державного управління. Потребує подальшого розвитку та уточнення категорійний апарат з цієї проблематики. Фактори, які впливають на рівень ефективності місцевого самоврядування, є множинними та вимагають аналізу та подальшого групування за ознаками рівня впливу (вагомість), сфери впливу тощо.

Подальшим кроком є розробка критеріїв ефективності для кожного з її видів та технології оцінки ефективності. Її результати сприятимуть забезпеченню

неупередженою інформацією усіх зацікавлених сторін, встановленню чітко окреслених цілей та розробки дієвих пропозицій з метою підвищення ефективності управління.

Література:

1. *Артим І. І.* Оцінка ефективності управління в органах державної виконавчої влади (на прикладі районних державних адміністрацій) : автореф. дис. ... к. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / І. І. Артим. – Львів, 2004. – 22 с.
2. Взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування у межах нової системи територіальної організації влади в Україні : аналітична доповідь / за заг. ред. Г. В. Макарова. – К., 2011.
3. *Гаврилишин Б.* Дороговкази в майбутнє: До ефективніших суспільств. Доповідь Римському клубові / Б. Гаврилишин. – К., 1993.
4. *Михайлюк В. С.* Ефективність діяльності органів місцевого самоврядування як запорука надання якісних послуг населенню / В. С. Михайлюк. – Режим доступу : <http://intkonf.org/mihaylyuk-vs-efektivnist-diyalnosti-organiv-mistsevo-go-samovryaduvannya-yak-zaporuka-nadannya-yakisnih-poslug-naselennyu>.
5. *Павлов Д. М.* Ефективність системи органів державного управління: поняття, умови та критерії оцінки / Д. М. Павлов // *Наук. вісн. Нац. акад. внутріш. справ України.* – 2003. – № 1.
6. *Стадник В. В.* Менеджмент : підручник / В. В. Стадник, М. А. Йохна. – К. : Академвидав, 2007.

Надійшла до редколегії 03.04.2012 р.

УДК 353:351.82

В. А. ДЕРКАЧ

МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто методичні підходи до аналізу й оцінки ресурсної бази місцевого економічного розвитку. Визначено ключові проблеми місцевого економічного розвитку та на їх підставі запропоновано власну методика даної оцінки.

Ключові слова: місцева спільнота, місцевий розвиток, економічний розвиток, ресурсна база, оцінка ресурсної бази.

The article is devoted to reference of methodical approaches to analysis and evaluation of resource base of local economical development. The author determines the key problems of local economical development and, basing on them, proposes his own method of this evaluation.

Key words: local community, local development, economical development, resource base, resource base evaluation.